

ΠΡΟΣ ΤΟ Δ.Σ. ΤΟΥ Δ.Σ.Α.

Ιανουάριος 2025

Παρατηρήσεις - εισήγηση στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης με τίτλο «Αντιμετώπιση νέων μορφών βίας κατά των γυναικών – Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2024/1385 – Πρόσθετες ρυθμίσεις στον νόμο περί ενδοοικογενειακής βίας – Αναδιοργάνωση των ιατροδικαστικών υπηρεσιών – Ενίσχυση της λειτουργίας της Eurojust – Μέτρα για την προστασία των ανηλίκων και την καταπολέμηση της εγκληματικότητας στον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας – Δικονομικές διατάξεις αρμοδιότητας των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων και άλλες ρυθμίσεις».

I. Παρατηρήσεις επί της αρχής

Το ΣΝ αποτελεί την πολλοστή τροποποίηση ποινικών διατάξεων (ουσιαστικών και δικονομικών) τα τελευταία χρόνια, συνεχίζοντας μία ποσοτική υπερπαραγωγή νομοθετικού έργου, η οποία μέχρι σήμερα έχει επεικώς αμφίβολη επίδραση στην αποτροπή της εγκληματικότητας και οπωσδήποτε δυσανάλογη με το τίμημα για το Κράτος Δικαίου και την ποιότητα απονομής της Δικαιοσύνης. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο πρόσφατος Ν.5090/2024 τροποποίησε εκτεταμένα προ ολίγων μηνών τόσο τους ΠΚ – ΚΠΔ, όσο και τον Ν.3500/2006, στον οποίο αφιέρωσε δεκαέξι (16) άρθρα. Παρ' όλα αυτά, υπό την πίεση των ΜΜΕ και των social media, και πάντως χωρίς επαρκή δικαιοπολιτική εξήγηση, σήμερα εμφανίζεται ανάγκη νέων αλλαγών.

Την ίδια στιγμή, ενόψει της γνωστής και δημοσίως διακηρυγμένης άποψης του Υπουργού Δικαιοσύνης κατά της νομικής αριστείας, με το αιτιολογικό ότι οι εκπρόσωποι της «νομοθετούν προς όφελος των πελατών τους», συνεχίζεται η νομοθέτηση από μη ειδικούς, τουλάχιστον από άγνωστα σε εμάς πρόσωπα, χωρίς την επεξεργασία από νομοπαρασκευαστικές επιτροπές και, κατά συνέπεια, ο αποκλεισμός των ειδημόνων από τις διαδικασίες κατάρτισης των ΣΝ. Αυτό έχει το επιπρόσθετο αποτέλεσμα, λόγω της πληθώρας νομοτεχνικών αστοχιών, να μην υπηρετούνται εντέλει ούτε οι διακηρυγμένοι στόχοι (περί προστασίας των θυμάτων κλπ.), να απαιτούνται συνεχείς

διορθώσεις και αλλαγές μετά την ψήφιση και, στην προκειμένη περίπτωση, να έχει μεταφερθεί με αναποτελεσματικό και κακότεχο τρόπο το περιεχόμενο της Οδηγίας 2024/1385 της Ε.Ε. Και όλα αυτά ενώ, την ίδια στιγμή, μια σειρά από διατάξεις του ΣΝ φαίνεται να είναι αντίθετες με το Σύνταγμα, την ΕΣΔΑ, καθώς και την νομολογία του ΕΔΔΑ.

Αντίστοιχα προβληματική και συνοπτική με την νομοπαρασκευαστική διαδικασία ήταν και η προηγηθείσα δημόσια διαβούλευση, καθώς το ΣΝ αναρτήθηκε παραμονές Χριστουγέννων με προθεσμία μέχρι την επομένη των Φώτων.

Επί της ουσίας, σύμφωνα με τις πάγιες διακηρύξεις του έχοντος την νομοθετική πρωτοβουλία Υπουργού, πρόκειται για άλλο ένα ΣΝ «αυστηροποίησης» του ποινικού δικαίου. Στην πράξη όμως, είναι αμφίβολο κατά πόσο οι νέες διατάξεις θα προσφέρουν προστασία στα θύματα (όπως φιλοδοξεί ο νομοθέτης). Όσο για τους τυχόν αθώους, που θα βρεθούν στην θέση του καταγγελλόμενου, δεν φαίνεται καμία τέτοια φιλοδοξία. Είναι χαρακτηριστικό επ' αυτού ότι επανειλημμένα στο ΣΝ απαντάται ο όρος «θύμα» αντί του όρου «εγκαλών» ή «παριστάμενος προς υποστήριξη της κατηγορίας»: σύμφωνα με την φιλοσοφία που φαίνεται να διαπνέει το ΣΝ, ο καταγγέλλων είναι εξ ορισμού «το θύμα» και ο κατηγορούμενος εξ ορισμού «ο εγκληματίας», με την Πολιτεία σε ρόλο όχι εγγυητή, αλλά τιμωρού,

II. Παρατηρήσεις επί των σημαντικότερων άρθρων

Άρθρο 5

Με την προτεινόμενη ρύθμιση αντικαθίσταται το άρθρο 315 ΠΚ, με σκοπό την ενσωμάτωση του άρθρου 3 της Οδηγίας περί ακρωτηριασμού γυναικείων γεννητικών οργάνων. Παρ' όλ' αυτά, η μεταφορά αυτή καταλήγει να είναι σε βάρος των παθουσών συγκρινόμενη με το πρωτότυπο κείμενο της Οδηγίας, καθώς: (α) πολλές από τις επιβαρυντικές περιστάσεις που αναφέρονται στην οδηγία εντάσσονται εξ αρχής στις βασικές μορφές τέλεσης του εγκλήματος και (β) ως διακεκριμένη μορφή προβλέπεται η επέλευση βαριάς σωματικής βλάβης ή θανάτου, χωρίς να εξηγείται για ποιο λόγο ο επίμαχος ακρωτηριασμός δεν αποτελεί εξ αρχής βαριά σκοπούμενη σωματική βλάβη και, επομένως θα έπρεπε εξ αρχής να τιμωρείται σε βαθμό κακουργήματος. Παραδόξως δε, στην βασική πλημμεληματική μορφή του εγκλήματος (που ενδεχομένως δεν θα

έπρεπε να υφίσταται καν) προβλέπεται ως επιβαρυντική περίπτωση χωρίς ξεχωριστό πλαίσιο ποινής η τέλεση από περισσότερους, η ανηλικότητα του θύματος κ.α. χωρίς να υπάρχει τέτοια διάκριση στην κακουργηματική μορφή.

Άρθρο 6

Παράνομη βία – Καταναγκασμός σε γάμο – Προσθήκη παρ. 3 στο άρθρο 330 ΠΚ (άρθρο 4 της Οδηγίας)

Η 3η παράγραφος που προστίθεται στο άρθρο 330 του ΠΚ είναι εν πολλοίς αόριστη, γεγονός που δημιουργεί ανασφάλεια δικαίου. Πρόκειται για το χωρίο που αναφέρει ότι: «Όποιος με τη χρήση οποιασδήποτε μορφής βίας [...] ή αποσπώντας τη συναίνεση με τη χρήση απατηλών μέσων [...] προσελκύει ή ωθεί άλλον να συνάψει γάμο ή σύμφωνο συμβίωσης τιμωρείται με ποινή φυλάκισης έως ένα έτος και χρηματική ποινή».

Ως γνωστόν η «χρήση απατηλών μέσων» επαφίεται σε ελαττώματα της βούλησης του παθόντος υπό την μορφή της πλάνης – απάτης – απειλής του Αστικού Δικαίου και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να ενταχτεί στην έννοια της «παράνομης βίας» υπό το πρίσμα του ποινικού δικαίου. Η διάταξη θα έπρεπε συνεπώς να αποτελεί ξεχωριστό άρθρο συνεπώς και όχι να ενταχθεί στο 330. Επιπλέον, εντύπωση προξενεί ότι δεν προβλέπεται ως επιβαρυντική περίπτωση η ανηλικότητα του παθόντος, καθώς και το ότι η απειλούμενη ποινή (τουλάχιστον ένα έτος) υπολείπεται της προτεινόμενης από την Οδηγία (τουλάχιστον 2 ετών).

Άρθρο 8

(«Κυβερνοπαρενόχληση»)

Στο άρθρο 337 ΠΚ (προσβολή γενετήσιας αξιοπρέπειας) προστίθεται παρ.5:

«Όποιος κοινοποιεί ή αποστέλλει σε άλλον, χωρίς τη συναίνεσή του, με οποιονδήποτε τρόπο ή με τη χρήση της τεχνολογίας των πληροφοριών και επικοινωνιών, πραγματική ή σχεδιασμένη εικόνα ή οπτικό ή οπτικοακουστικό υλικό αποτυπωμένο σε ηλεκτρονικό ή άλλο υλικό φορέα, που απεικονίζει γεννητικά όργανα, κατά τρόπο που δύναται να προκαλέσει φόβο, ανησυχία ή ψυχολογική βλάβη στο πρόσωπο που λαμβάνει το υλικό αυτό, τιμωρείται με φυλάκιση έως δύο (2) έτη. Αν το αδίκημα του προηγούμενου εδαφίου διαπράχθηκε κατά προσώπου που φέρει την ιδιότητα δημόσιου εκπροσώπου,

δημοσιογράφου ή υπερασπιστή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή ο δράστης τελεί σε ιεραρχική σχέση ή σχέση εξάρτησης με το θύμα, συντρέχει ιδιαίτερη επιβαρυντική περίπτωση».

Σε σχέση με την ιδιαίτερη επιβαρυντική περίπτωση, είναι παντελώς ακατανόητο γιατί πρέπει να τύχουν αυστηρότερης ποινικής μεταχείρισης δράστες εις βάρος δημοσιογράφων, τραγουδιστών, ή άλλων δημόσιων προσώπων, που δεν συνιστούν καν ευπαθείς ομάδες και δεν αναφέρονται π.χ. οι ανήλικοι (!). Είναι επιπλέον δυσνόητο τι εννοεί ο νομοθέτης όταν κάνει λόγο για «υπερασπιστή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», έννοια στην οποία εκ πρώτης όψεως εντάσσονται οι δικηγόροι.

Άρθρο 10

Διαδικασία υποβολής καταγγελίας βίας κατά των γυναικών ή εξ οικείων βίας (άρθρο 14 της Οδηγίας 2024/1385)

Το άρθρο προβλέπει ότι η καταγγελία για τα εγκλήματα του άρθρου 13 μπορεί να υποβάλλεται πέρα από τα οριζόμενα στις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, προφορικά μέσω τηλεφώνου ή άλλων συστημάτων φωνητικών μηνυμάτων ή μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας, προσβάσιμης και σε άτομα με αναπηρία, στην αρμόδια υπηρεσία της Ελληνικής Αστυνομίας (ΕΛ.ΑΣ.).

Η υποβολή καταγγελίας – μήνυσης μέσω τηλεφώνου θα αποδειχθεί στην πράξη προβληματική. Είναι εύλογο κάθε καταγγελία να οδηγείται σε αυτόφωρη διαδικασία δίχως να μπορεί ο προανακριτικός υπάλληλος να αξιολογήσει την βασιμότητα αυτής, την οποία σήμερα σε κάθε περίπτωση «φιλτράρει» (όσο είναι δυνατόν) στην πράξη. Η πρακτική υλοποίηση της διάταξης είναι ιδιαίτερα προβληματική, αφού οι υλικοτεχνικές δομές στα αρμόδια Αστυνομικά Τμήματα είναι ευάλωτες, ενώ παρατηρείται έντονα η έλλειψη ανθρωπίνου δυναμικού. Συνεπώς η λήψη μίας τηλεφωνικής καταγγελίας απαιτεί παρουσία ατόμων επί 24ου βάσεως οι οποίοι θα έχουν στην εποπτεία τους αυτό τον τομέα πράγμα το οποίο δεν μπορεί να υλοποιηθεί με τον τρόπο που λειτουργεί σήμερα η Ελληνική Αστυνομία.

Άρθρο 14

Ειδικές ρυθμίσεις για την προδικασία, τη λήψη προληπτικών μέτρων και μέτρων δικονομικού καταναγκασμού, την αρμοδιότητα, την παραπομπή, την εκδίκαση και

εκτέλεση της ποινής επί αδικημάτων ενδοοικογενειακής βίας – Προσθήκη άρθρου 10 Α στον νόμο 3500/2006 (άρθρο 19 της Οδηγίας 2024/1385).

Πρόκειται για ένα από τα «εμβληματικά» άρθρα του ΣΝ που είχε προαναγγείλει πολλαπλώς ο Υπ. Δικαιοσύνης, σύμφωνα με το οποίο σε ποινές άνω των 2 ετών για αδικήματα ενδοοικογενειακής βίας αποκλείεται συλλήβδην η μετατροπή και αναστολή της ποινής, καθώς και η χορήγηση ανασταλτικού αποτελέσματος στην έφεση.

Η ρύθμιση έρχεται σε πλήρη εσωτερική αντινομία με το άρθρο 497 ΚΠΔ, δεδομένου πως και σήμερα, παρά τις τροποποιήσεις που επέφερε ο Ν. 5090/2024, ακόμα και σε κακουργήματα η έφεση κατά κανόνα έχει ανασταλτικό χαρακτήρα και μάλιστα κατά ρητή επιταγή της 8ης παραγράφου του 497 το ανασταλτικό αποτέλεσμα δεν χορηγείται μόνο αν ο κατηγορούμενος «... Έχει κάνει προπαρασκευαστικές ενέργειες για να διευκολύνει την φυγή του ή κατά τον παρελθόν υπήρξε φυγόποινος ή φυγόδικός ή κρίθηκε ένοχος για απόδρασή κρατουμένου ή παραβίαση περιορισμών διαμονής εφόσον από τη συνδρομή των παραπάνω στοιχείων προκύπτει σκοπός φυγής ή κρίνεται αιτιολογημένα ότι αν αφεθεί ελεύθερος είναι πολύ πιθανό ... να διαπράξει και άλλα εγκλήματα». Ως εκ τούτου η συλλήβδην και άνευ αιτιολογίας μη χορήγηση ανασταλτικού αποτελέσματος σε περιπτώσεις μάλιστα που ο δράστης διαπράττει πλημμέλημα ενδοοικογενειακής βίας είναι δικονομικά παράδοξη και δικαιοπολιτικά δυσνόητη, την στιγμή που ανασταλτικό αποτέλεσμα χορηγείται κατά κανόνα ακόμα και σε πολύ βαρύτερες κακουργηματικές πράξεις. **Η εν λόγω απαγόρευση είναι αντίθετη στο Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ, καθώς προσβάλλει προφανώς την αρχή της αναλογικότητας, το τεκμήριο αθωότητας και την αρχή της διάκρισης των εξουσιών αφού περιορίζει υπέρμετρα (προκαταλαμβάνει) την δικαστική κρίση.**

Περαιτέρω πρακτική συνέπεια της υποχρεωτικής έκτισης ποινών 2 ετών είναι η de facto αποδυνάμωση έως κατάργηση του δικαιώματος έφεσης, αφού με τους ρυθμούς της ποινικής δικαιοσύνης, και μέχρι την εκδίκαση υποθέσεως σε δεύτερο βαθμό, είναι σφόδρα πιθανόν ο καταδικασθείς να έχει ήδη εκτίσει τα 2/5 της ποινής φυλάκισης σε περίπτωση πλημμεληματικής πράξης και να έχει απολυθεί υφ' όρον, έχοντας δηλαδή στερηθεί δικονομικά δικαιώματα τα οποία, ως σημειωθεί, έχουν κατάδικοι για αδικήματα που επισύρουν βαρύτερες ποινές καθειρξεως και κρατούνται ακόμη και για ειδεχθή αδικήματα. Η μοναδική περίπτωση που ισχύει κάτι αντίστοιχο σήμερα είναι οι διατάξεις του Ν. 2725/1999 (αθλητικός νόμος), οι οποίες έχουν επικριθεί και τα δικαστήρια στην πράξη δεν τις εφαρμόζουν, αλλά αντιθέτως ενώ υπάρχει ρητή

απαγόρευση για την χορήγηση του ανασταλτικού αποτελέσματος αυτά χορηγούν συνήθως ανασταλτικό αποτέλεσμα, προτάσσοντας σε ισχύ τον γενικό δικονομικό κανόνα του άρθρου 497 παρ. 7-8 ΚΠΔ.

Εξίσου προβληματική δικαιοπολιτικά είναι η επαναφορά του παρωχημένου θεσμού της υποτροπής στην παρ.1 του υπόψη άρθρου, σύμφωνα με την οποία η τέλεση αδικήματος ενδοοικογενειακής βίας από υπότροπο οδηγεί στις επαυξημένες ποινές του άρθρου 82Α του ΠΚ (περί εγκλημάτων με ρατσιστικά χαρακτηριστικά).

Προβληματική και αντίθετη στην αρχή της αναλογικότητας παρίσταται η ρύθμιση της παρ. 3 του ως άνω νέου άρθρου 10Α του 3500/2006 στο μέτρο που επιτρέπει την επιβολή προσωρινής κρατήσεως για πλημμελήματα που αφορούν ενδοοικογενειακή βία και τα οποία δύναται τελικώς να τιμωρηθούν με ποινή φυλάκισης ακόμη και ενός (1) μόλις έτους, ενώ βάσει του άρθρου 286 παρ. 2 του ΚΠΔ η προσωρινή κράτηση ως σήμερα επιτρέπεται μόνο για κακουργήματα και εντελώς εξαιρετικά στο πλημμέλημα της ανθρωποκτονίας εξ αμέλειας κατά συρροή. Θα μπορούσε να προτάσσεται η επιβολή αυστηρών περιοριστικών όρων, που θα απέτρεπαν την τέλεση νέου αδικήματος.

Περαιτέρω, η ένταξη με την παρ.5 των σχετικών εγκλημάτων στον ολοένα αυξανόμενο κατάλογο αυτών που παραπέμπονται απευθείας στο ακροατήριο αποδυναμώνει περαιτέρω την ενδιάμεση διαδικασία, η οποία όμως αποδεδειγμένα συμβάλλει στην αποσυμφόρηση των ακροατηρίων και στην ταχεία και ποιοτική απονομή της δικαιοσύνης μέσω του φιλτραρίσματος των υποθέσεων που τελικά παραπέμπονται.

Σε ό,τι αφορά την παράγραφο 6, με την οποία θεσπίζεται ως κανόνας η διατήρηση της κράτησης στα αυτόφωρα έως και 5 ημέρες, είναι καταρχήν κατανοητή η ανάγκη προστασίας των παθόντων, αλλά δημιουργείται και ο κίνδυνος αυθαιρεσιών. Για το σκοπό αυτό θα ήταν χρήσιμη η αναδιατύπωση της ρύθμισης, ώστε το Δικαστήριο με ειδικά αιτιολογημένη απόφασή του όχι να αίρει την κράτηση, αλλά να την παρατείνει όταν κρίνει ότι συντρέχει περίπτωση τέλεσης νέων εγκλημάτων.

Τέλος, με την παρ.7 καταργείται η ιδιάζουσα δωσιδικία εφόσον πρόκειται για εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας. Σημειώνεται ότι ειδικά ως προς τους δικηγόρους υπάρχει η αντίθετη ειδική διάταξη του άρθρου 39 παρ. 3 ν. 4194/2013: *«Δεν ακολουθείται η αυτόφωρη διαδικασία στα πλημμελήματα που φέρεται να έχει διαπράξει δικηγόρος. Δικηγόρος, που συλλαμβάνεται οποιαδήποτε ημέρα και ώρα δεν κρατείται, αλλά οδηγείται αμέσως ενώπιον του αρμοδίου Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών».*

Αξίζει να σημειωθεί ότι αν και στην επικεφαλίδα γίνεται λόγος για ενσωμάτωση του άρθρου 19 της Οδηγίας, πουθενά σε αυτήν δεν υπάρχουν οι ως άνω προβλέψεις.

Άρθρο 16

(τροποποίηση άρθρου 12 παρ.5 Ν.3500/2006)

Με την υπόψη διάταξη εισάγεται η δυνατότητα του Εισαγγελέα να απορρίπτει πρακτικό διαμεσολάβησης των μερών σε περιπτώσεις εγκλημάτων ενδοοικογενειακής βίας και με τον τρόπο αυτό να ακυρώνει στην πράξη την προηγούμενη συμφωνία τους.

Η ρύθμιση αυτή ανταποκρίνεται σε ένα πρόβλημα που πράγματι εμφανίζεται στην πράξη, καθώς μετά την ποινική διαμεσολάβηση έχουν υπάρξει περιπτώσεις, στις οποίες οι φερόμενοι ως δράστες έχουν και πάλι απασχολήσει τις Αρχές για ομοειδείς πράξεις. Παρ' όλ' αυτά πρέπει να σημειωθεί ότι: (α) ο θεσμός σήμερα εφαρμόζεται ως επί το πλείστον ικανοποιητικά με μικρά ποσοστά υποτροπής, (β) η διαμεσολάβηση λειτουργεί σε προσωπικό επίπεδο και στηρίζεται στην αυτονομία της βούλησης των μερών, και (γ) η ανάγκη προστασίας ευάλωτων θυμάτων που δεν συμμετείχαν με ελεύθερη βούληση στην διαμεσολάβηση εξασφαλίζεται μέσω της δυνατότητας αναδρομικής άρσης των συνεπειών της με το άρθρο 13 παρ.3 του Ν.3500/2006 σε περίπτωση παραβίασης των όρων της.

Άρθρο 19

Ανάγνωση κατάθεσης «θυμάτων» ενδοοικογενειακής βίας

Η προβλεπόμενη στην παρ. 3 δυνατότητα ανάγνωσης της προδικαστικής κατάθεσης του απόντος «θύματος» (sic) ενδοοικογενειακής βίας, όταν το δικαστήριο κρίνει ότι συντρέχει λόγος προστασίας της ψυχικής η σωματικής του υγείας εισάγει μία αδικαιολόγητη απόκλιση από τη γενική πρόβλεψη του άρθρου 363 παρ. 1 ΚΠΔ. Η διαφύλαξη της ψυχικής η σωματικής υγείας του φερόμενου ως παθόντος – σε αντίθεση με τους λοιπούς αναφερομένους στο άρθρο 363 παρ. 1 ΚΠΔ λόγους – δεν καθιστά ανέφικτη τη φυσική παρουσία του φερόμενου ως θύματος στο ακροατήριο και είναι ιδιαίτερα δυσχερές να εξακριβωθεί από το δικαστήριο. **Επειδή μάλιστα δεν απαιτείται ειδική αιτιολογία της σχετικής κρίσης του δικαστηρίου – σε αντίθεση με την πρόβλεψη του άρθρου 363 παρ. 1 ΚΠΔ – υπάρχει ο κίνδυνος στην πράξη να δημιουργηθεί τεκμήριο ότι η απουσία του φερόμενου ως θύματος είναι πάντα**

δικαιολογημένη και να οδηγηθούμε σε ένα καθεστώς ποινικών δικών «εξ εγγράφων».

Στην πράξη, όπως έχει τεθεί στο ΣΝ, η διάταξη παραβιάζει το άρθρο 6 παρ.3δ της ΕΣΔΑ (που θεσπίζει το δικαίωμα του κατηγορούμενου να αντιμετωπίζει και να θέτει ερωτήσεις στον καταγγέλλοντα) και αντιβαίνει στην σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ. Εξάλλου, οι παθόντες ενδοοικογενειακής βίας δεν είναι άνευ άλλου τινός ευάλωτοι, ενώ ανάλογες ρυθμίσεις δεν υπάρχουν για κανένα άλλο έγκλημα (λ.χ. του 336 ΠΚ).

Άρθρο 24

Συμμετοχή προσώπου που έχει δηλώσει υποστήριξη της κατηγορίας στη διαδικασία ενώπιον του δικαστικού συμβουλίου – τροποποίηση άρθρο 110 ΠΚ

Το δικαίωμα κατάθεσης υπομνήματος στην ως άνω περίπτωση, από το πρόσωπο που έχει δηλώσει την υποστήριξη της κατηγορίας αποτελεί ρύθμιση παντελώς ξένη προς το σύστημα του ποινικού μας δικαίου. Οι προϋποθέσεις για την υφ' όρου απόλυση ενός κρατουμένου είναι συγκεκριμένες και εξαρτώνται από την διαγωγή του, την συμπεριφορά του εν γένει κατά την κράτηση του, ενώ λαμβάνεται υπ' όψιν και έκθεση της κοινωνικής υπηρεσίας του καταστήματος. Ο ρόλος της υποστήριξης της κατηγορίας (εξ' ου και η λέξη κατηγορίας) έχει συγκεκριμένη χρονική διάρκεια και αφορά την συμμετοχή του θύματος ως διαδίκου στην ποινική δίκη η οποία ενεργοποιείται κατά τους όρους του άρθρου 63 ΚΠΔ, το οποίο αναφέρεται ρητώς στο δικαίωμα παράστασης στο δικαστήριο επί της ουσίας της υποθέσεως (επί της ενοχής) και περατώνεται με το πέρας της δίκης. Πως είναι δυνατόν άραγε το θύμα που υποστήριξε (επιτυχώς) την κατηγορία να έχει γνώμη (και νεότερες πληροφορίες) σε μεταγενέστερο χρονικό διάστημα, όταν ο κατηγορούμενος έχει εκτίσει τα εκ του νόμου ελάχιστα όρια την ποινής του και κρίνεται πλέον για το αν θα του χορηγηθεί υφ' όρον απόλυση βάσει της προσωπικότητάς του, όπως έχει διαμορφωθεί σε καθεστώς εγκλεισμού; Στην πράξη θα οδηγηθούμε απλά στην εκ νέου αξιολόγηση των περιστατικών που ήδη κρίθηκαν κατά την εκδίκαση, όταν το εν λόγω διάδικό μέρος δεν είχε λόγο ούτε επί της ποινής ούτε επί των ελαφρυντικών του δράστη.

Σημειωτέον ότι η συγκεκριμένη ρύθμιση δεν υπάρχει στην Οδηγία, η οποία το μόνο που προβλέπει είναι η ενημέρωση του θύματος για την τυχόν αποφυλάκιση.

Άρθρο 25

Παραβίαση – υποτροπή κατά τη διάρκεια ισχύος αναμορφωτικών μέτρων που έχουν επιβληθεί για πράξη που αν την τελούσε ενήλικος θα ήταν κακούργημα - Προσθήκη παρ. 5 στο άρθρο 124 του Ποινικού Κώδικα

Στο άρθρο 124 του Ποινικού Κώδικα (ν. 4619/2019, Α' 95), περί μεταβολής ή άρσης αναμορφωτικών ή θεραπευτικών μέτρων, προστίθεται παρ. 5 ως εξής: «5. Το δικαστήριο που δίκασε μπορεί, αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 127, να αντικαταστήσει τα αναμορφωτικά μέτρα με κατ' οίκον έκτιση ή με παροχή κοινωφελούς εργασίας και σε περίπτωση που τα παραπάνω δεν επαρκούν, με περιορισμό σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων με μέγιστη διάρκεια τα τρία (3) έτη: α) εφόσον κατά τη διάρκεια ισχύος τους ασκήθηκε ποινική δίωξη για πράξη που, αν την τελούσε ενήλικος, θα ήταν κακούργημα ή β) αν παραβιάζονται εξακολουθητικά».

Η ρύθμιση παραβιάζει το τεκμήριο αθωότητας του ανήλικου κατηγορουμένου καθώς εξαρτά την επιβολή περιορισμού σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων **από την άσκηση και μόνο ποινικής δίωξης**, κατά την συνήθη πλέον φιλοσοφία των πρόσφατων τροποποιήσεων του ΚΠΔ, οι οποίες σε αυτό το σημείο παραβιάζουν κατάφωρα το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ.

Άρθρο 27

Παρεμπόδιση Δικαιοσύνης

Πρόκειται για μεταφορά της αντίστοιχης λογικής (και εγκλήματος) του common law, η οποία όμως ήδη ρυθμίζεται και καλύπτεται στον ΠΚ από μια σειρά διατάξεων (λ.χ. ψευδής κατάθεση, υπόθαλψη, απείθεια, αντίσταση κλπ), ούτως ώστε να καθίσταται ασαφές ποιες επιπλέον συμπεριφορές έρχεται να τιμωρήσει, με αποτέλεσμα και πάλι η ασάφεια να προκαλεί ανασφάλεια δικαίου. Ακόμα και αν θεωρηθεί ότι ο νομοθέτης θέλησε να θεσπίσει διακεκριμένες μορφές απείθειας, αντίστασης σε έρευνες κλπ, η ρήτρα απόλυτης επικουρικότητας που περιέχει η διάταξη ακυρώνει αυτόν τον σκοπό.

Πρόκειται για άλλη μια περίπτωση άστοχης διάταξης, που θα είχε αποτρέψει η συμμετοχή στην νομοπαρασκευαστική διαδικασία εκπροσώπων της νομικής αριστείας.

Άρθρο 28

Διακεκριμένες μορφές συμπλοκής του άρθρου 313 ΠΚ

Η διάταξη έχει σοβαρές νομοτεχνικές αστοχίες, με κυριότερη την κατάργηση της φράσης «...εκτός αν έχει εμπλακεί χωρίς υπαιτιότητά του» που επιφέρει ο νέος νόμος. Η αλλαγή αυτή διευρύνει κατά τρόπο ανεξήγητο και παράδοξο το αξιόποιο της πράξης ακόμα και σε πρόσωπα που συμμετείχαν στην συμπλοκή άθελά τους, χωρίς γνώση, ή ακόμα και ως θύματα αυτής. Περαιτέρω, το υπόψη άρθρο είναι και αντίθετο στην αρχή της αναλογικότητας, καθώς τιμωρεί την εν λόγω αξιόποινη πράξη στην διακεκριμένη κακουργηματική της μορφή (λόγω συμμετοχής προσώπων που οπλοφορούν στη συμπλοκή) ακόμα και πρόσωπα που συμμετείχαν αλλά δεν οπλοφορούσαν.

Άρθρο 30

Παραμέληση εποπτείας ανηλίκου

Προβλέπονται δρακόντιες πλέον ποινές σε βάρος γονέων για αξιόποινες πράξεις των παιδιών τους. Ιδίως ως προς την παρ.2 (*« Αν ο υπαίτιος της παράλειψης είναι πρόσωπο που έχει την επιμέλεια του ανηλίκου και ιδίως γονέας, επιβάλλεται φυλάκιση έως τρία (3) έτη και χρηματική ποινή και σε περίπτωση που η πράξη ενέχει στοιχεία βίας ή στρέφεται κατά ανηλίκου θύματος ή είναι πράξη που αν την τελούσε ενήλικος θα ήταν κακούργημα, επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους και χρηματική ποινή τουλάχιστον δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ»*) η ρύθμιση είναι άκρως προβληματική, καθ' ό,τι δεν διακρίνει μεταξύ των τριών περιπτώσεων και αντιβαίνει προδήλως στην αρχή της αναλογικότητας. Η δε πρώτη περίπτωση («στοιχεία βίας») είναι ασαφής, κατά παράβαση του άρθρου 7 παρ.1 Σ και άρθρου 1 ΠΚ.

Η διάταξη, που υπολαμβάνει ότι οι γονείς είναι σε θέση να ελέγξουν την συμπεριφορά εφήβων 16 και 17 ετών, πιθανότατα θα εφαρμοστεί κυρίως σε ευάλωτες και μονογονεϊκές οικογένειες.

Άρθρα 31 και 32

Πλήρης ικανοποίηση σε πλημμελήματα και κακουργήματα κατά της ιδιοκτησίας (381 και 405 ΠΚ)

Οι αλλαγές στις γενικές διατάξεις των εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας και περιουσίας επήλθαν κυρίως με τον 4619/2029. Στόχος του εκεί νομοθέτη με βάση την αιτιολογική

έκθεσή του νόμου ήταν ότι για τα εγκλήματα εκείνα (κακουργήματα ή πλημμελήματα), τα οποία δεν έχουν στοιχεία βίας αλλά στρέφονται αποκλειστικά κατά περιουσιακών εννόμων αγαθών το αξιόποινο των δραστών εξαλείφεται με έμπρακτη μετάνοια, η οποία πρέπει απαραίτητως να περιλαμβάνει την πλήρη αποκατάσταση του θύματός και να είναι ανάλογη με το στάδιο εκείνο της ποινικής διαδικασίας (προδικασίας ή κύριας διαδικασίας), στην οποία ζητείται. Οι εν λόγω διατάξεις εν τοις πράγμασι είναι επιτυχημένες, καθώς βοηθούν τόσο στην αποκατάσταση της συστημικής τάξης και εμπιστοσύνης (γενική και ειδική πρόληψη) δεδομένου πως ο δράστης πρέπει πλήρως και εντόκως να αποζημιώνει το θύμα και αφετέρου βοηθούν αναντίρρητα στην ταχεία απονομή της δικαιοσύνης και την εξοικονόμηση πολύτιμων πόρων της Δικαιοσύνης.

Οι αλλαγές που επέρχονται με το υπόψη άρθρο συνίστανται στην κατάργηση της λέξης «απαλλάσσεται» από την τρίτη παράγραφο των άρθρων 381 και 405 ΠΚ και η αντικατάστασή της από την φράση «μπορεί να απαλλάσσεται». Με την τροποποίηση, η εφαρμογή της διάταξης της έμπρακτης μετάνοιας αφήνεται στην διακριτική ευχέρεια πλέον του Δικαστηρίου στην προδικασία.

Επιπροσθέτως, όσον αφορά την 4η παράγραφο των άρθρων 381 και 405 ΠΚ, εξαλείφεται η δυνατότητα απαλλαγής του δράστη από κάθε ποινή με την πλήρη αποκατάσταση του θύματος μέχρι το πέρας της διαδικασίας στο πρωτοβάθμιο ακροατήριο.

Οι αλλαγές αυτές οπωσδήποτε δεν απηχούν τον (σε επίπεδο διακηρύξεων) «θυματοκεντρικό» προσανατολισμό τόσο του υπόψη ΣΝ όσο και ευρύτερα των πρόσφατων νομοθετικών πρωτοβουλιών. Ούτε φυσικά εξυπηρετούν τον άλλο διακηρυγμένο στόχο της επιτάχυνσης. **Περισσότερο εξυπηρετούν έναν ιδιότυπο «τιμωρητισμό» παρά την ιδέα της αποκαταστατικής δικαιοσύνης.** Είναι βέβαιο ότι στην πράξη θα εκλείψει οποιοδήποτε κίνητρο ομολογίας του δράστη και ακόλουθης αποκατάστασης του παθόντος από το περιουσιακό έγκλημα.

Πρόκειται για μια τουλάχιστον παράλογη *prima facie* διάταξη ενόψει των πρόσφατων διακηρύξεων του Υπουργού Δικαιοσύνης περί στήριξης των «θυμάτων», η οποία, σε ό,τι αφορά τα περιουσιακά αδικήματα πρωτίστως δεν μπορεί παρά να έχει την έννοια της πλήρους αποκατάστασης της βλάβης τους.

Άρθρο 35

Προσωρινή κράτηση ανηλίκων

Στο άρθρο αυτό προβλέπεται για πρώτη φορά η δυνατότητα παράτασης της προσωρινής κράτησης του ανηλίκου από τους έξι (6) στους εννέα (9) μήνες και αντικατάστασης των περιοριστικών όρων με προσωρινή κράτηση με τους ίδιους όρους όπως και για τους ενήλικους (λ.χ. με την άσκηση νέας ποινικής δίωξης). Η διάταξη είναι αντίθετη με την πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ (βλ. την πρόσφατη απόφαση Spišak κατά Τσεχίας της 20.6.2024) κατά την οποία **η προσωρινή κράτηση ανηλίκων πρέπει να χρησιμοποιείται ως έσχατο μέτρο και να είναι όσο το δυνατόν πιο σύντομη.**

Άρθρο 37

Αντικατάσταση περιοριστικών όρων με προσωρινή κράτηση σε περίπτωση άσκησης νέας ποινικής δίωξης για συγκεκριμένα εγκλήματα – Τροποποίηση άρθρου 296 ΚΠΔ.

Περιοριστικοί όροι ως μέτρο δικονομικού καταναγκασμού κατά την προδικασία επιβάλλονται μόνο στις περιπτώσεις εκείνες που ρητά ορίζει το άρθρο 282 ΚΠΔ, ενώ η προσωρινή κράτηση, η οποία αποτελεί την επαχθέστερή ανακριτική πράξη στην προδικασία, επιβάλλεται μόνο στις περιπτώσεις που περιοριστικά ορίζει το άρθρο 286 ΚΠΔ και έχει επικουρικό χαρακτήρα σε σχέση με τους περιοριστικούς όρους, όπως επιτάσσει ο ΚΠΔ, το Σύνταγμα και η ΕΣΔΑ ενόψει πρωτίστως του τεκμηρίου της αθωότητας. Και αυτό διότι μεταξύ άλλων η τυχόν επιβολή τους ενέχει εξ αρχής το μειονέκτημα ότι γίνεται σε ένα εξ ορισμού πρώιμο στάδιο της ποινικής προδικασίας, ήτοι απόφαση χωρίς τα αποδεικτικά εχέγγυα και την διαδικαστική ωριμότητα μιας δικαστικής απόφασης. Ενίοτε το αποδεικτικό υλικό είναι ακόμη ισχνό και αδύναμο, ή παρίσταται ως ισχυρό αλλά στη συνέχεια καταρρίπτεται από νεότερα στοιχεία, χωρίς να υποτιμούνται και οι (στην πράξη συνήθεις) περιπτώσεις επεικέστερης μεταβολής της κατηγορίας είτε στο ενδιάμεσο στάδιο, είτε στο ακροατήριο, χωρίς αυτό να σημαίνει κατ' ανάγκη πως δεν ενεργούν με επάρκεια ο εκάστοτε ανακριτής και εισαγγελέας με τα δεδομένα που έχουν μπροστά τους στο πρώιμο αυτό στάδιο.

Ως εκ τούτου η θεσπιζόμενη **υποχρεωτική** αντικατάστασή κατά την α' και β' περίπτωση του δεύτερου εδαφίου του νέου άρθρου 296 ΚΠΔ των περιοριστικών όρων με προσωρινή κράτηση και η υποχρεωτική επιβολή της προσωρινής κράτησης για κάθε νέα πράξη σύμφωνα με το γ' εδάφιο εξαιτίας απλώς και μόνο της άσκησης ποινικής δίωξης, όχι απλώς πάσχει επιστημονικά δεδομένου πως παραβιάζει άμεσα το άρθρο

282 ΚΠΔ, αλλά παραλλήλως αποστερεί το συνταγματικά κατοχυρωμένο έννομο αγαθό της ελευθερίας του προσώπου χωρίς επαρκή στοιχεία παραβιάζοντας κάθε έννοια Κράτους Δικαίου και του τεκμηρίου της αθωότητας.

Η δε «υποχρεωτική» (!) επιβολή προσωρινής κράτησης, όπως διατυπώνεται, εμφανίζεται για πρώτη φορά στην ελληνική έννομη τάξη και συνιστά, συν τοις άλλοις και παραβίαση της διάκρισης των εξουσιών, καθώς ο δικαστικός λειτουργός έρχεται χωρίς οποιοδήποτε περιθώριο κρίσης απλά να επικυρώσει μια προειλημμένη νομοθετική απόφαση.

Είναι δε αυτονόητο ότι τα παραπάνω δεν απαντώνται ούτε κατ' ελάχιστο στην Οδηγία.

Άρθρο 78

Τροποποίηση του άρθρου 162 παρ.2 και 3 ΚΠΔ

Το ισχύον άρθρο επιβάλλει επί ποινή ακυρότητας την αναγραφή στο επιδιδόμενο έγγραφο του χρόνου και τόπου επιδόσεως και του προσώπου στο οποίο παραδόθηκε. Η πρόβλεψη ακυρότητας είναι απόρροια του δικαιώματος του κατηγορουμένου να πληροφορείται εγκαίρως και με ακρίβεια το περιεχόμενο του εγγράφου που του επιδίδεται. Η απάλειψη της ακυρότητας φαλκιδεύει το δικαίωμα πληροφόρησης και υπεράσπισης του κατηγορουμένου και τον παραδίδει αβοήθητο στην επιπολαιότητα ή την αδιαφορία του οργάνου επιδόσεως. Η προτεινόμενη ρύθμιση είναι αντίθετη στο άρθρο 6 παρ.3Β και Γ της ΕΣΔΑ και την σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ, σύμφωνα με την οποία απαιτείται πάντοτε να διαπιστώνεται ότι ο κατηγορούμενος έλαβε πράγματι γνώση της κλητεύσεώς του.

Άρθρο 79

Τροποποίηση άρθρου 270 ΚΠΔ

Με το εν λόγω άρθρο προτείνεται η τροποποίηση του άρθρου 270, ώστε η ανάκριση να περατώνεται με την έκδοση εντάλματος σύλληψης όταν ο κατηγορούμενος θεωρείται πρόσωπο άγνωστης διαμονής και υπάρχουν ενδείξεις εναντίον του **χωρίς να απαιτείται να είναι αυτές σοβαρές**. Η ρύθμιση έρχεται σε ευθεία σύγκρουση με τα άρθρα 276 και 286 του ΚΠΔ που επιτρέπουν την έκδοση εντάλματος σύλληψης μόνο όταν συντρέχουν σοβαρές (και όχι απλές ενδείξεις ενοχής) και τελεί σε ευθεία αντίθεση

με τα άρθρα 6 και 25 του Συντάγματος και τα άρθρα 5 παρ.1Γ και 6 παρ.2 της ΕΣΔΑ
(αρχή αναλογικότητας, τεκμήριο αθωότητας, προστασία προσωπικής ελευθερίας).

Αθήνα 14.1.2025

Οι Σύμβουλοι

Δημήτρης Αναστασόπουλος – Χρήστος Κακλαμάνης – Θεόδωρος Μαντάς